

Proa

RAMON SOLSONA
Allò que va passar
a Cardós

RAMON SOLSONA

ALLÒ QUE VA PASSAR A CARDÓS

Proa

Proa
A Tot Vent

La redacció d'aquesta obra va comptar amb el suport
del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: setembre del 2016

© Ramon Solsona, 2016

Drets exclusius en llengua catalana:

Raval Edicions SLU, Proa

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-630-5

Dipòsit Legal: B. 13.556-2016

Composició: Víctor Igual, SL

Impressió: Egedsa

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDIX

1. De Sant Pere al 18 de Juliol de 1965 23
2. De Sant Jaume a Sant Llorenç 69
3. De la Festa Major de Noguera a la vigília
del Pilar 125
4. Del Pilar a Tots Sants 215
5. De Tots Sants a Sant Andreu 291
6. De Sant Andreu a la Puríssima 351

DE SANT PERE AL 18 DE JULIOL DE 1965

PUJADA AL PORT D'ÀGER

Autocar ple de treballadors reclutats per Cohisa

L'autocar Pegaso z401 va ple d'homes xops de suor. Fa estona que ha deixat el pla i ara s'enfila en una lenta successió de ziga-zagues. Du la baca plena d'equipatges ben subjectes, coberts amb un hule que els protegeix de la pluja i d'aquest sol canicular que converteix el port en un calvari ardent.

L'autocar camina a pas de tortuga, està empresonat en una filera de camions que puguen el port amb una lentitud de bou.

No hi ha boscos, no hi ha pobles ni cap obra humana que ofereixi una ombra. Els motors dels camions esmorteixen la roncòria quan frenen i rugeixen quan tornen a accelerar, amb una barreja momentània de terrabastall i fum que en els trams més suaus esdevé una bonior rogallosa. Un nou revolt redueix els sorolls a un mormoleig, seguit indefectiblement de nous cops de gas que deixen un rastre sonor, com si els motors s'escuressin la gola amb un gran re-

bombori mecànic i escopissin gargalls de fum negre. I de tant en tant tocs de clàxon per advertir els cotxes que baixen del port que es trobaran de cara amb una processó de bèsties grosses.

Per les finestres obertes de l'autocar, que són de guillotina, entren bafarades calentes. Tots els homes excepte un van espitregats per refrescar-se una mica, però l'autocar no corre prou i el foc de fora no perdona. Els que estan asseguts a la banda del sol es protegeixen amb gorres, barrets de paper de diari i algun mocador amb els extrems nuats. N'hi ha que es venen amb vanos de cartró que per una cara tenen propaganda i per l'altra, estampes de toreros o artistes de cine. Una cantimplora vella de l'exèrcit, abonyegada, va de mà en mà fins que ja no queda ni una gota d'aigua. Algú beu a galet d'un càntir escaldufat.

La pujada és suau, però sostinguda i, en els trams en què s'enfila més, el camió del davant, un Hispano Suiza 66G sobrecarregat de sacs esbufega i sembla que també sua. Busca sota el sol abrusador del migdia unes ombres que no existeixen. Li falta aire, al radiador li fa nosa la calandra, voldria tot el frontal obert com una boca enorme per no bullir com bull des del pla. Aprofita els petits replans per descansar i agafar alè per a una nova tongada de quilòmetres amunt. S'asfixia, puja carranquejant amb un panteix d'asma mecànica, revolt a la dreta, revolt a l'esquerra, entre glopades de fum espès. A estones s'albira el parador

més enllà, a dalt del port, i això acreix l'ansia de la rècula de camions per recuperar l'alè a la baixada.

Avesat a encallar-se a cada port, per insignificant que sigui, l'autocar avança d'esma, trontollejant per la carretera estreta, regirada i boteruda. A dins tothom sua, les camises s'enganxen al respall dels seients, impregnats de mil suors anteriors. Els homes, la majoria de pell torrada, callen, estan cansats del viatge. Per les finestres entra la roncra esforçada dels camions que s'entremescla amb els arpegis somorts del Dinamita Coix, l'únic home de tot l'autocar que, bo i anant amb una camisa de màniga llarga cordada fins al coll, aparenta una frescor que contrasta amb la cara de fatiga de tots els altres homes. Assegut a l'últim seient, toca la guitarra per a ell i cantusseja aliè a la sensació general d'ofec. Només fa ganyotes per esquivar el seu fum, perquè, mentre toca i canta, fuma sense gairebé desprendre el cigarro dels llavis. El Dinamita Coix no mira mai per la finestra ni es queixa de res. S'abstreu de tot tocant la guitarra i cantant entre dents.

MARIÀNGELA RIVESALTES

Antiga mestressa de la botiga de Noguera

A mi em feien pena, aquells homes. Venien de la terra de Maria Santíssima amb una maleta feta mal-

bé i mal calçats. Quan els veies amb aquelles espardenyas tan atrotinades pensaves: ai, fillets de Déu, quan arribi el fred... Aquí a l'hivern neva, no es pot anar vestit de qualsevol manera. Ni mal calçat, on va a parar! Amb espardenyas, venien la majoria. O amb sabates mig rebentades, que encara és pitjor.

Al començament de les obres es feien ells mateixos una mena d'avarques amb rodes de cotxe. Retallaven la goma dels pneumàtics vells i s'ho lligaven als peus amb cordills. Però després, així que tenien quatre duros, es compraven xiruques, que era un calçat més resistent. No sé quants parells de xiruques del 40, del 41 i del 42 havíem arribat a despatxar! Primer les encomanàvem per dotzenes, però després a centenars. Arribava una remesa i ja n'havíem d'encomanar una altra perquè, com que tampoc duraven gaire, ens les prenien dels dits. Mils de xiruques, vam vendre! De catiusques, no en veníem tantes. Com que treballaven molt amb aigua i trepitjaven fang tot el dia, necessitaven unes bones catiusques, però d'això se n'encarregava l'empresa. I es veu que sí, que les catiusques eren bones, perquè ja li dic que nosaltres no en veníem gaires. Més que res per a la xinalla, a l'hivern. Això passa sempre, que la neu s'acaba convertint en fang i si no vas ben calçat et quedas amb els peus xops. Unes bones catiusques i... hala!

I d'anoracs, Mare de Déu, vostè no sap quants anoracs vam arribar a vendre! Això dels anoracs era

nou, abans només en portaven els esquiadors i gent que anava d'excursió fins que es va posar de moda anar amb anoracs i en portava tothom. Al principi, ni la paraula, no coneixíem! Però la vam aprendre de seguida. Les noracs, en dèiem aleshores. Els treballadors compraven els anoracs més baratets, que potser no abrigaven gaire, però, això sí, bastant més que les americanes i els jerseis que havien portat del poble. Fixi's, amb americana venien alguns! Unes americanes sargides que no abrigaven ni mica ni molla. No sé on es pensaven que anaven, pobrets. Prou se'ls veia a la cara que venien de la misèria. I la canalleta també en duia, d'anoracs. Quan feia fred tots anaven amb anorac, que era molt millor que els abrics i aquelles jaquetes de llana tan empipadores. Els duien posats tot el dia, pobrissons, que a l'escola, quan feia aquell fred que gela la cua dels gossos, duien l'anorac o l'abric posats. I la bufanda! Ja ho crec, a dins de l'escola, oi tant. Sí que en tenien, d'estufa, però no escalfava prou. Ara, li dic una cosa, aquí tothom en passava, de fred. Això de tenir calefacció a les cases és de fa quatre dies.

Veníem moltes coses, sí. Què li diré jo, calçotets, samarretes, mitjons. Els treballadors deien que els sortia més a compte comprar-se les mudes noves que fer-se rentar les brutes. No sé si se la canviaven gaire sovint, jo això no ho sé. Teníem uns mitjons de llana que venien d'Arsèguet i veníem els parells de sis en sis

i, sap què?, com els calçotets, per no rentar els bruts, quan cobraven al final de mes, llençaven els mitjons que havien fet servir i en compraven sis parells de nous. Els mocadors de mocar, a sarpats també. Quan baixava l'aire de les muntanyes tots anaven amb la candela al nas i no guanyaven per mocadors.

I medicaments, escolti, que això semblava una farmàcia. Com que aquí no n'hem tingut mai, de farmàcia, nosaltres veníem esparadrap, aigua oxigenada, mercromina i coses així per quan et feies mal. També molts optalidons, aspirines, cafiaspirines, les pastilles Juanola, el Vicks Vaporub. Jo mateixa receptava uns supositoris. Si la gent venia refredada i amb tos, jo preguntava: de coll o de pit? I segons la resposta els donava una capsula de Rectopulmo o de Rectamigdol i, hala, sense recepta ni res. Anaven així les coses abans. I recomanava pegats de Sor Virginia, que els feia servir tothom quan s'esllomava. Jo no he sabut mai si servien de res, però la gent deia que sí. I el jerez quina, el de la monja i el del frare, que n'hi havia de dugues marques i totes dugues eren un reforçant per la xinalla, però com que era una mena de vi dolç també en bevien els homes, ja ho crec que en bevien, a vegades massa i tot! Les dones compraven més aigua del Carme, que també n'hi havia de dugues classes, la Melisana i l'altra, que deien que servia pels marejos i per al dallò de les dones, i més d'una s'emborratxava amb l'excusa que era un medicament.

Injeccions també, esclar. Sobretot la penicil·lina que receptava el doctor Clua, amb aquelles ampolletes que s'havien de serrar. No calien infermeres ni practicants, no. A totes les cases tenien xeringues i agulles, que les bullies i... hala, fins a la propera injecció de casa teua o de qui ho necessités. Sempre hi havia algú a prop que sabia posar injeccions, una veïna, un familiar. Molts n'aprenien punxant el bestiar. Veníem la penicil·lina, només pels animals, eh? Un milió d'unitats si era un vedell o un milió i mig d'unitats o més i tot per a una vaca. Ens ajudàvem molt abans, per tot, escolti, per tot, per néixer i per morir, per preparar un casament o una comunió. O per matar el tocino. El meu marit posava injeccions, en va aprendre al servei i no va cobrar mai una pesseta a ningú. Abans això era normal i avui demanes un favor a algú i sembla que li vulguis arrencar un queixal.

No, boines no, no gaires. Hi havia treballadors i gent del poble que encara anaven amb boina, però ja anava de baixa. De gorres, tampoc no gaires. El jovent volia coses més modernes, sobretot pantalons texans, com els que veien a les pel·lícules. Ah, em deixava una cosa! Les cordes de guitarra! Miri si en vam vendre, que vaig aprendre a distingir-les pel número al primer cop d'ull. Sobretot la quarta, que es venia com si la regaléssim. I alguna guitarra i tot havíem venut. Aquella gent s'enyorava i es feia passar les penes amb gots de vi i tocant la guitarra.

També veníem alguns discos, d'aquells petits, sí, del Duo Dinámico, dels Sírex i dels conjunts de moda. Però sobretot de Juanito Valderrama, Rafael Farina, Manolo Escobar... De Juanita Reina, no vulgui saber quants en vam arribar a vendre! Aquella gent l'adorava, Juanita Reina, se'n sabien totes les cançons i les cantaven amb un sentiment...

Quan se'n va anar tothom, el meu home i jo ja no vam aguantar gaire més i vam tancar la botiga. Érem grans, ja no estàvem per despatxar tot el dia i, sap què?, després de les obres es feia molt poc calaix, justet per anar tirant. I esclar, no vam trobar ningú que es volgués quedar la botiga.

BISBAT DE LLEIDA

*Mossèn Antonino i mossèn Ràfols-Salicrú,
vicari general de la diòcesi de Lleida*

—Vostè dirà.

—Fa vint-i-cinc anys que sóc rector de Noguera.

—Ah, molt bé.

—Perdoni'm el pecat d'immodèstia, però vostè no sap com he lluitat pel triomf de l'Església catòlica, apostòlica i romana. Després de la guerra...

—Ja fa molts anys de la guerra, mossèn.

—No tant, no tant. Vagi allà dalt i veurà que la gent encara està espantada.

—Tinc entès que a Noguera no van fer tants disbarats com en altres pobles.

—Van cremar el retaule de l'altar major. Li sembla poc? Encara no ens hem refet del mal que ens van fer els rojos.

—Com a pastor, vostè hauria de predicar perdó i no ressentiment.

—El bon pastor és el que es preocupa per les ovelles esgarriades. Déu sap que he batallat sense descans per mantenir el poble apartat de les males influències.

—Som sacerdots, hem de guiar les ànimes pel bon camí.

—Sí, i jo em pensava que me n'havia sortit, fins que va arribar el dimoni.

—El dimoni és a tot arreu, hi ha sigut sempre.

—Però allà és horrorós. La gent de la muntanya és primitiva, tenen una devoció popular falsa, enganyosa. I ara estan tornant al paganisme.

—No crec que la gent de Noguera sigui diferent de la d'aquí.

—Totes aquelles màquines i aquells camions, tantes obres que foraden les muntanyes per totes bandes... Tot això és contra natura.

—Quines màquines?

—Les màquines i la gent que ve del cul del món, amb perdó, alabat sigui Nostre Senyor Jesucrist. Cada dia arriben centenars de treballadors i s'escampen per aquí i per allà.

—La *Rerum novarum* diu ben clar que els treballadors no són enemics de l'Església.

—Aquests sí. No compleixen els preceptes, no van a missa, beuen, es barallen, són esclaus de la carn, es burlen de la religió...

—No tots, m'imagino.

—Hi ha poques ànimes cristianes entre aquella gent. I entre els capitosts de l'empresa, pitjor. Els que tenen la paella pel mànec són estrangers i protestants.

—Això és més greu.

—Gravíssim. Vostè des d'aquí no se'n pot fer càrrec, però jo he de lluitar cada dia amb els falsos profetes.

—Què diuen els altres rectors de la vall?

—No fan res, pequen per omissió. Només tenen ulls per mirar les franceses, que també són una plaga.

—Ja ho veig. Es refereix als turistes.

—La majoria són francesos, però també n'hi ha d'alemanys, holandesos, suïssos, anglesos... Tots protestants i sense escrúpols.

—Prediquen la seva doctrina?

—Amb el mal exemple del llibertinatge, que encara és pitjor.

—El senyor bisbe també està preocupat per aquesta invasió estrangera.

—L'hostal va fer una piscina. Jo m'hi vaig oposar amb totes les meves forces, però el Govern Civil

ho va autoritzar. I el resultat, quin és? Dones que prenen el sol despullades a la vista de tothom.

—Amb banyador, suposo.

—Amb banyador o despullades, quina diferència hi ha? Ha sentit a parlar del biquini?

—Sí, esclar.

—És un escàndol! Ho ensenyen tot! No tenen respecte per res. Amb pantalons curts, se'm va presentar una a missa. Suposo que era francesa, no ho sé. La vaig fer fora immediatament. Què s'han cregut! Entre les franceses que vénen a excitar les baixes passions i l'ateisme dels treballadors allò és Sodoma i Gomorra. Ho sap, que han anat a fer una pel·lícula allà dalt? Justament a Cardós, per més inri!

—Si tenien tots els permisos en regla...

—Permisos per què? Per omplir el poble d'artistes estrangeres? Per això predico la castedat, perquè vinguin de fora a omplir els cervells de concupiscència? Tot el poble està podrit de vici, cregui'm.

—Assereni's, mossèn. Ja veig el panorama, però no sé en què el podem ajudar.

—Vull fer una Santa Missió.

—Una Santa Missió?

—Sí. Cal convertir tota aquella gent, fer el mateix que fan els missioners amb els negres i els pell-roges. Per tornar les ovelles esgarriades al ramat.

—Ja no se'n fan gaires, de missions.

—El Concili ho està posant tot de cap per avall, ja ho sé. I els capellans en paguem les conseqüències.

—Vostè sol no podrà organitzar una Santa Missió.

—Per això he vingut, per demanar ajuda.

—S'han de fer molts actes i molt sonats si es vol que la gent hi vagi.

—Jo no vull que hi vagin, sinó que es converteixin. Per això necessito un parell o tres de missioners dels bons. Els millors predicadors.

—Són cars, permeti'm que li sigui franc.

—Buscaré diners, organitzaré processons, novenes, rosaris solemnes i misses cantades, faré guarnir el poble i faré alçar monuments per commemorar-ho. I una creu al cim del pui Tabaca que digui: «Record de la Santa Missió de 1965». Però vostè proporcionï'm uns predicadors dels que fan tremolar.

—No seria millor que el senyor bisbe vingués a fer una visita pastoral?

—No! Una visita pastoral és una festa de les ovelles en honor del pastor i jo només vull penitència, penitència i penitència.

—Per què ha vingut aquí i no al seu bisbat?

—De la Seu no n'espero mai res.

—Per què?

—A la cúria em tracten d'una manera molt poc cristiana.

—Diuen que després de la guerra a vostè el van destinar a Noguera, com un càstig, mig desterrat.

—De murmuradors, l'infern n'és ple, i aquesta és una creu que m'ha tocat portar. Més va patir Nostre Senyor al Gòlgota. Però jo no vinc per mi, sinó per la salvació de les meves ovelles. Porti'm els millors predicadors i jo li garanteixo una Santa Missió com aquelles que sacsejaven tota una comarca. Vull que tothom plori de penediment. Les muntanyes i tot.

—Doni'm un temps per rumiar-hi. Deixi-ho a les meves mans.

—In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

—Vinga, mossèn, que no n'hi ha per tant.

—Hi ha en joc la salvació de tot un poble. Li sembla poc?

ESTRET DE TERRADETS

Autocar ple de treballadors reclutats per Cohisa

—Nos quieres matar o qué?

—Para, para, que me bajo!

—Yo también.

—Y yo.

—Para de una vez y abre la puerta, coño!

L'autocar Pegaso z401 s'atura en un dels revolts més penjats damunt del riu. Un camió que ha tingut pana obstrueix la meitat de la carretera. És un Chevrolet antic que no ha resistit la calorada.

El xòfer de l'autocar obre la porta i tots els homes baixen, la majoria entre renecs. El viatge se'ls fa inacabable.

—Quiero mi maleta. Yo me vuelvo.

—Y qué vas a hacer? Ir al pueblo andando?

—Nos han engañado! Nos dijeron que había trabajo en Barcelona y nos mandan al infierno!

—Tiene razón. A ver, dónde coño está Barcelona?

—Pues si ese cacharro no se aparta, nos quedamos todos aquí.

—Hay que mover el camión. Si empujamos todos...

—No hace falta. Pasa justo, pero pasa.

—Cómo va a pasar! Se va a quedar colgando con una rueda al aire.

—Imposible. Para eso están los quitamiedos. Y son de piedra, conque, si no pasa, no pasa.

—Eso no aguanta ná. En cuanto le dé una rueda, el autocar y el quitamiedos se van abajo.

—Si el chófer se quiere matar, allá él. Pero antes de tirarse de cabeza al río, que nos devuelva las maletas.

—Eso, eso.

—Estáis chalados o qué? Con este sol y la maleta vais a reventar.

—Que nos han engañado, hostia! Me dijeron que llevara ropa de abrigo y hace más calor aquí que en el pueblo.

—Nos estamos achicharrando.

—Nos habían dicho que en el Pirineo hacía un frío de cojones y esto es un horno.

—Espera a que llegue el invierno y verás. Se te va a congelar hasta el alma.

—Cómo lo sabes?

—Me lo ha contado mi hermano, que está allí. El que no tenga huevos para trabajar duro, mejor que se dé la vuelta.

El Dinamita Coix no diu gairebé res, però quan parla ho fa d'una manera sentenciosa que infon respecte.

—Y si os cagáis tan pronto...

—Tú también has bajado del autocar.

—Porque lo ha mandado el chófer. Para que le dejemos en paz. Verás cómo pasa sin rascar una sola rueda.

—Anda ya.

—Veinte duros a que sí.

—Van.

—No apuesto porque no los tengo. Pero de aquí no salimos hasta que se lleven el camión. Dios sabe cuándo.

El xòfer crida el Dinamita Coix.

—Lléveselos a todos más arriba, no quiero ver a ni uno. Y si viene algún coche o algún camión, me lo paran hasta que resuelva esto.

—Por qué me lo dice a mí?

—Porque le escuchan. Y porque yo también me juego veinte duros con quien sea a que en diez o quince minutos estaremos otra vez de camino.

El Dinamita executa l'ordre del xòfer. De grat o per força, de mica en mica es forma un grup compacte d'homes suats que caminen carretera enllà fins que al cap d'un parell de revolts perden de vista el tram de carretera on estan encallats l'autocar i el camió. Alguns homes reculen i estiren el coll per observar la maniobra des de la distància. El Dinamita Coix s'hi acosta arrossegant lleugerament la cama dreta i els crida l'atenció.

—Eh, vosotros, atrás! De aquí no se mueve nadie.

El sol espetega de valent i alguns homes busquen un replec en la paret de pedra que els aombri. Alguns tenen la vista clavada en el riu, com si la Noguera Pallaresa reclamés un tribut de vides humanes per deixar-los continuar el viatge. Discuteixen, parlen d'altures, comparen el penya-segat de Terradets amb els precipicis d'altres passos de muntanya. I especulen amb les condicions del nou treball.

—Me han dicho que allí al que tiene vértigo lo mandan para casa.

—Vértigo? No venimos a hacer túneles?

—Habrà que hacer de tó. Vamos, digo yo.

—Yo hago lo que me echen. Y en cuanto reúna mil duros, me traigo a mi mujer y a mis hijas.

—Mujeres allí no habrá, no?

—Cómo que no! Las hay en todos los pueblos, joder.

El Dinamita Coix ha quedat a l'extrem, vigilant que ningú no vagi a tafanejar ni molestar. Sembla absent, però exerceix una autoritat efectiva, perquè ningú no gosa passar de la ratlla imaginària que marca la seva presència. Com ha fet durant tot el camí, cantusseja les seves cançons com si les adrecés cap a dins, cap al ventre. Arrenca un brot tendre d'una planta roquera, es recalca a la paret i s'obre el coll de la camisa. És la primera vegada en tot el viatge que es descorda un botó.

De sobte s'acosta el roncar fatigós d'un motor i l'autocar treu el morro pel revolt amb una majestat de màquina triomfant. Hi ha algun visca i algun aplaudiment tímid. El Dinamita Coix para la mà.

—Ea, los veinte duros.

RECTORIA DE NOGUERA

Mossèn Antonino i el sergent de la Guàrdia Civil de Noguera

—Una Santa Misión? Y eso qué es?

—Cuatro días seguidos de mucho fervor popular para que la gente se reconcilie con Dios.

—Mosén, que le conozco. Nos va a atosigar con rosarios y viacrucis, verdad?

—Viacrucis, no, pero rosarios sí. Y novenas y

una procesión. Y cuatro días de adoración perpetua al Santísimo Sacramento. Y unas conferencias para preparar una confesión general, que es lo que hace más falta. Confesarse, arrepentirse, pedir perdón a Nuestro Señor. Y el último día, una misa solemne que no será un pontifical, pero casi.

—Vaya, vaya. Ustedes los curas montan las romerías a lo grande.

—No es una romería, pero una fiesta, sí. Adornaremos el pueblo con enramadas y pondremos altarcitos en cada rincón para venerar a la Virgen, a santa Coloma, al Sagrado Corazón, a san Antonio... Vendrán frailes a predicar. Bueno, uno. Yo quería traer a unos cuantos, pero el que vendrá vale por tres.

—Para cuándo tiene previsto organizar este jolgorio?

—Del 9 al 12 de octubre. Empezamos un sábado y acabamos por el Pilar, que cae en martes. Así aprovechamos que hay dos fiestas de precepto y toda la gente que trabaja en las obras podrá venir.

—Quíteselo de la cabeza, mosén.

—El qué?

—La Virgen del Pilar no me la toca usted ni el papa de Roma.

—Es la patrona de España, ya lo sé.

—Y de la Guardia Civil.

—Claro. Y no le gusta que el día culminante de la Santa Misión sea precisamente la fiesta del Pilar?

—Ni hablar. De tejas para arriba, soy su más humilde servidor. Pero búsquese otras fechas.

—Supongo que como cada 12 de octubre ustedes vendrán a la misa solemne del Pilar vestidos de gala.

—Claro.

—Pues este año, usted, personalmente, ofrece una imagen de la Virgen del Pilar para que se quede en la iglesia para siempre.

—De dónde la saco? En el cuartel solo tenemos una Virgen del Pilar, que es un calendario del Banco Zaragozano.

—Pues se compra una. Que los niños hagan una colecta. Los maestros colaborarán, estoy seguro.

—Lo tiene todo pensado, eh, mosén. Le puedo pedir una cosa?

—A ver.

—Que los niños y niñas hagan un número de arcos y guirnaldas.

—Y eso qué es?

—No me joda, mosén, con perdón. Es un baile típico.

—No me gustan los bailes. Sabe qué les dice el demonio a los jóvenes? Bailando, bailando, al infierno vais bajando.

—Por Dios bendito! Los arcos y guirnaldas son una danza de lo más casto. En mi tierra son muy populares, todos los jóvenes lo saben bailar hasta con los ojos cerrados. Los chicos empiezan con los

arcos y las chicas con las guirnaldas, luego se lo van cambiando. Así.

—Se tocan los chicos y las chicas?

—Pues claro, pero con mucho recato, que están delante de todo el pueblo. Y hasta del cura, que por la Virgen del Carmen nadie se pierde el baile de arcos y guirnaldas. Se me pone la carne de gallina solo de recordarlo. Hagamos una cosa, a ver qué le parece.

—A ver.

—Estoy dispuesto a colaborar en esta santa romería en las fechas de octubre que usted propone.

—Santa Misión.

—Eso, la Santa Misión. Pero lo de comprar una imagen del Pilar y la ofrenda y la colecta... De eso nada, olvídense.

—Sargento, no se me vuelva atrás ahora.

—Al contrario, doy un paso al frente. Me comprometo a enseñarles a la maestra y al maestro el baile de arcos y guirnaldas y a supervisarlo personalmente, si usted me da su palabra de que constará por escrito en el programa: «Gran número de danza con arcos y guirnaldas en honor de la patrona de la Guardia Civil».

—Y de dónde saco yo los arcos y las guirnaldas?

—Usted sabrá. Es mi única condición. Si no hay baile, despídase de la santa romería o como coño se llame, con perdón.

CAMPAMENT CENTRAL DE COHISA

A NOGUERA DE CARDÓS

Arribada dels nous treballadors

Des de la baca de l'autocar, un home passa les maletes a un altre home que està enfilat a l'escala desplegada del darrere, i aquest a un tercer que, penjat amb una sola mà al primer graó, les va lliurant a les mans que s'allarguen per abastar-les. Cadascú la seva. Maletes de fusta, de cartró, de lona amb cantoneres metàl·liques, de vímet, d'hule fet malbé, de couro gastat i repelat, de plàstic, d'escai que imita la pell de cocodril... També maletins, sarrons, caixes, farcells, paquets i diverses menes de sacs que recorren vagament una motxilla, tot ben lligat amb corretges i cordills.

A mesura que recullen l'equipatge, els homes van cap a un dels barracons perquè els oficinistes de Cohisa omplin a màquina la fitxa de cadascú i els adjudiquin un número, per rigorós ordre correlatiu des del començament de les obres.

—Me han dado el 7.294.

—Qué barbaridad! Siete mil tíos son no sé cuántos pueblos juntos. Una ciudad entera!

—No seas burro. Cada año hay gente que viene y gente que se va.

—Si hay trabajo, por qué se van?

—Yo qué sé.

—Yo me vuelvo al pueblo. El del autocar dice que siempre hay unos cuantos que regresan con él.

—Ahora que estás aquí te rajas?

—Pero bueno... Vamos a ver, Barcelona está muy lejos?

—Los que ya tienen número que vengan conmigo.

Comencen a col·locar els nouvinguts als barracons. Demà se'ls farà un reconeixement mèdic, se'ls assignarà una especialitat i se'ls enviarà a algun dels campaments repartits per la vall.

El Dinamita Coix passa per les oficines, insisteix amb una certa arrogància que ha vingut reclamat per l'empresa, que ell és miner i que se'n tornarà al poble si no el fan treballar al costat del seu germà. No li han dit que sí ni que no.

—El siguiente!

El Dinamita Coix surt a fora, s'asseu a terra i fuma recalcat en el tronc d'una alzina. Ha penjat el sarró i la guitarra en una branca. Amb les mans al clatell observa com l'autocar Pegaso z401 maniobra lentament i desapareix entre les moreres que flanquegen la carretera.

—Qué haces ahí?

—Te estaba esperando, no te jode. Ya no te acuerdas de tu hermano o qué.

—Me han entretenido, lo siento. Veo que te has traído la guitarra.

—A ver.

—Y no llevas nada más?

—El morral.

—Quiero decir lo que te pedí.

—Allí.

Assenyala una pila de maletes i paquets que han format els homes que encara fan cua a la porta de l'oficina.

—El bulto azul.

El Dinamita Guerxo abaixa la veu i crida amb sordina.

—Estás loco! Quieres que lo vea todo el mundo?

—Qué van a ver! Cómo quieres que nadie piense que ahí hay una...

—Cállate la boca, coño! Tráelo para acá!

—No puedo. Soy cojo, me cuesta andar.

Riu i xucla el cigarro amb fruïció. El germà va cap al fardell blau, l'agafa i torna. Continua cridant en veu baixa.

—No sabes cómo está esto de civiles.

—Y qué?

—Cago en la madre que te parió!

—Y yo en la tuya.

Riuen tots dos.